

Ieder z'n rol & verantwoordelijkheid. Over de evenwichtsdans tussen de verschillende beleidsniveaus.

Mijn job, m'n vrijheid. Als Deerlijkse woon ik in het Leiedal, dat uitgestrekte landschap met kleine dorpen en knusse ontmoetingsplekken. Maar evengoed dichtbij een aantal kleinere steden met een professioneel podium en stimulerende prikkels. Ik hou van die spanning. Van de kracht van de grootstad waar ik werk, maar evengoed van de periferie waar je in de luwte kan *travakken* of ontspannen.

In een vorig decennium - m'n verleden bij het Forum voor Amateurkunsten - zwierf ik Vlaanderen rond. Circa 60 keer nam ik polshoogte bij cultuurdiensten over de mate waarin en de manier waarop zij kunstbeoefenaars in de vrije tijd ondersteunden. Waar mogelijk gaf ik tips of nieuwe inzichten. '[De kunstzinnige vingerafdruk](#)' en '[Panache](#)' zijn er nog tastbare sporen van. Ook in m'n vrije tijd bleef ik orakelen. Als jongste van de Cultuurraad, redactielid cultuurbeleidsplan, memorandum-penhouder bij lokale verkiezingen, ... Altijd vanuit een keihard geloof in tijdelijke coalities; in partnerships die gaan voor eenzelfde doel. In mijn geval: geef (jong) talent ruimte en omring hen met de beste zorgen.

Deerlijk is een zakdoek groot met z'n 12.000 inwoners. Maar de cultuurmakers die het hier 'gemaakt hebben' zijn niet op 1 hand te tellen. Gekend tot ver buiten de gemeentegrenzen zijn (onder meer!) zangeres en romanière Hannelore Bedert, culturele vrijhaven Bolwerk, fulltime schrijver Luuk Gruwez, Letterzetter-muzikant Jonas Bruyneel, zanger-acteur Niels Destadsbader, herdenker van de rouwcultuur Reveil, maar evengoed Balletschool Raymonda die internationaal hoge toppen scheert, fanfare St. Cecilia met haar jeugdig trommelkorps of de bekroonde animator Robbe Vervaeke.

Er is wat artistiek kunnen op dit lapje grond verzameld! Het resultaat van doortastend lokaal cultuurbeleid? Ja en nee... Er is veel dialoog, dat wel (de eerste Popraad van Vlaanderen vond hier plaats). Maar al te vaak zijn het de kunstenaars zelf die zich een weg moeten banen. Of ze nu onder de kerktoren blijven of even verderop gaan rondneuzen. **Vandaar m'n pleidooi om blijvend in te zetten op goed geïnformeerde gidsen dichtbij huis.** Antennes die potentieel opmerken en een waaier aan vervolgotrajecten kunnen aanwijzen: professioneel of in de vrije tijd.

Amateurkunsten: het doet me wat

Actueel onderzoek naar amateurkunsten ([‘dit doet me wat’](#)) bevestigt: 420.000 inwoners verwachten meer van hun lokaal bestuur. Niet in het minst qua cursussen en vorming, maar ook voor het leggen van contact met andere artistieke zielen. **Talentontwikkeling is een continue en gedeelde opdracht.** De landelijke amateurkunstenorganisaties hebben een duidelijk plan van aanpak. Dit uitrollen in alle Vlaamse steden en gemeenten is een ultieme droom. Zeker als je weet dat 44% van de Vlamingen aan kunst doet! Vooral het aantal beoefenaars dat slechts nu en dan z'n artistieke duivels ontbindt, zit in de lift. Benieuwd hoe ook zij worden opgepikt de komende jaren...

De stijging van beoefenaars zet zich het sterkst door in landelijke gemeenten en centrumsteden. Stellen dat kunst en cultuur alleen een zaak van grootsteden is, is unfair. Het doet onrecht aan de vele inspanningen die ook kleinere gemeenten leveren. Hun werk blijft soms onder de waterspiegel. Is het een gebrek aan trots, een vorm van bescheidenheid, of gewoon een tekort aan communicatie?

“ Nabijheid (liefst in elke deelgemeente...) zorgt voor een brede en vooral betrokken onderlaag aan vrijwilligers en lokaal talent. “

Dat laatste besluit ik op basis van [CultuurContentement](#): een brede burgerbevraging in 2018. **Toen bleek dat burgers vaak niet weten met welke vragen ze bij hun gemeentebestuur terecht kunnen. Dat is jammer wat zo missen vrijdenkers impulsen die bijdragen aan de dynamiek van een gemeente.** Op vlak van communicatie (zowel aanbod als ondersteuning) moet zeker een tandje worden bijgestoken. Verder raakt bereikbaarheid duidelijk gevoelige snaren. Nabijheid (liefst in elke deelgemeente...) zorgt voor een brede en vooral betrokken onderlaag aan vrijwilligers en lokaal talent. Over het algemeen zijn inwoners van grotere steden en gemeenten het meest tevreden over het gevoerde cultuurbeleid.

Vlaanderen is een dorp

Er ligt een patchwork van kansengevers aan ons voeten. Dat heeft de Vlaamse overheid flink gedaan! Denk maar aan het dichte weefsel van academies, cultuurcentra als centrale spil, het kloppend hart van veel verenigingen, kunsteducatieve hotspots, cultuurminnende jeugdhuizen... Er is zo veel!

Ook op Vlaams niveau: de negen amateurkunstenorganisaties, Cultuurloket, Scwitch, Publiq, OP/TIL en ga zo maar door. Allemaal staan ze kunstbeoefenaars met raad en daad bij. Allemaal kunnen ze organisatorisch ‘ontzorgen’. Maar wat blijkt nog steeds... (weet ik uit m'n huidige omzwervingen, genaamd State of the Region): lokale spelers vinden de weg niet altijd of toch te weinig. En das zo'n zonde. Zo'n verspilde energie. Want vooral ambitieuze vrijetijdskunstenaars hebben vragen en noden.

Net daar ligt een taak voor lokale besturen. Want zij staan - zo horen we keer op keer in het Vlaams Parlement - het dichtst bij hun inwoners en verenigingen. Zij moeten handelen met kennis van zaken. Want autonomie is verantwoordelijkheid. En echt waar, ik ben al heel vaak in gesprek gegaan met gepassioneerde gemeentelijke cultuurwerkers, die mensen en processen weten te verbinden en relevante informatie vertalen naar plaatselijke uitvoerders

en makers. **En toch blijft me het gevoel bekruipt: hier kan meer. Steden én gemeenten hebben geweldige hefboomen in handen om via kunst in de vrije tijd tot een echte samen-leving te komen.** Actief inzetten op de leefbaarheid van een dorp of buurt vergt inspanningen. Elke dag opnieuw. Dat betekent dat cultuurwerkers tijd moeten krijgen om noden te bevragen en ruimte om te experimenteren. Net als tijd hebben om nuances en finesses te leren kennen en samen met publiek en makers ontdekken waar energie zit om inhoudelijk/artistisch beter of anders te doen. Alleen dan kunnen amateurkunstenaars spelen vanuit het hart.

“Talent heeft haar wortels in het lokale niveau. Hier kiemt en groeit het. Maar ‘opkweken’ is werken: initiëren, faciliteren, stimuleren en verder stuwen.”

Talent heeft haar wortels in het lokale niveau. Hier kiemt en groeit het. Maar ‘opkweken’ is werken: initiëren, faciliteren, stimuleren en verder stuwen. Dat vraagt ‘menselijk kapitaal’. Kan iedere gemeente dit alleen? Niet altijd. Moet iedereen hetzelfde doen? Niet perse. Cultuur kan ook een handelsmerk zijn om te differentiëren en je als stad of gemeente te profileren.

Regiokracht

Door samenwerking bundel je krachten, deel je expertise, verhoog je slagkracht en bereik je moeilijker bereikbare doelgroepen hoorde ik onlangs de collega’s van Bataljong zeggen. Ook zij pleiten voor schaalvergroting, voor bovenlokale kracht en coherent beleid. **We staan anno 2020, voor een nieuw cultureel tijdperk. Eentje met structurele focus op de bovenlokale cultuurwerking.** Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (IGS’en) worden geacht connectie te leggen tussen verschillende disciplines, tussen sectoren, tussen mens en omgeving, tussen gemeenten onderling én inspelend op het Vlaams niveau. Als een rotonde waar van alles passeert, en waar men inhaakt op mogelijkheden om zich via intense samenwerking op de kaart te zetten als culturele en creatieve regio’s. De winstmarge kan bestaan uit extra budget, cocreatie met tal van partners, inspiratie en actie...

Er is een boeiende beweging ingezet. **Een experiment waarbij een IGS zuurstof kan geven aan lokale cultuurwerkers.** The proof of the pudding is in the eating. Want laat ons wel wezen. Samenwerken is soms echt moeilijk vooraleer je elkaar begrijpt en eigen belangen kan overstijgen. We staan voor pittige cogoverance-uitdagingen waarbij de nabijheid en betrokkenheid van het brede publiek een rol zullen spelen.

Schaalvergroting staat vaak synoniem voor kwalitatief. Ik voeg er graag aan toe: persoonsgericht. Heb oog voor gewone mensen. Voor het spel-element. Voor een kunst-voor-allen-beleid waarbij amateurkunsten centraler in de picture staan. Laat ons ‘cultuur’ voorts niet te nauw begrenzen. Bovenlokaal cultuurbeleid mag even goed gaan over activering, niet-formele educatie, participatie, maatschappelijk experiment. Een verfrissende methodiek of thematische uitdieping verdienen eveneens een bovenlokaal perspectief. Partnerships en kennisdeling kunnen een regio kracht geven, goesting creëren en toekomstvormen vorm geven.

Samen stad maken

'Bovenlokaal' kan volgens mij enkel marcheren als er lokaal voldoende tijd, goesting en draagkracht is. Gelukkig hoor je steeds vaker de slogan 'Samen stad maken'. Waarbij kleine of grote praktijken in het veld geflankeerd worden door het ambtelijk apparaat of de schepen(en). 't Is straf als burgers zelf het heft in handen nemen en het eigenaarschap stevig vasthouden. En ook amateurkunstenaars kunnen het verschil maken, in de strijd tegen eenzaamheid, het zoeken naar een universele taal of vinden van troost en schoonheid. Daar kan het beleid op inpikken. **Het creatieve en wendbare verenigingsleven heeft niet alleen ondersteuningsvragen, maar biedt ook oplossingen!** Durf dus investeren in wat groeit van onderuit.

“ CSI Flanders onderzoek beweert dat er nu niet veel meer is dan een LAT-relatie. Het lokale verenigingsleven (idem voor talentvolle individuen) leeft naast de overheid. Zonder doorgedreven samenwerking, zonder grote discussies. Wel met beperkte overheidssteun in de vorm van subsidies en lokalen.”

CSI Flanders onderzoek beweert dat er nu niet veel meer is dan een LAT-relatie. Het lokale verenigingsleven (idem voor talentvolle individuen) leeft naast de overheid. Zonder doorgedreven samenwerking, zonder grote discussies. Wel met beperkte overheidssteun in de vorm van subsidies en lokalen. Toegegeven. Dat laatste doet me altijd huiveren. Er is zeker nood aan culturele infrastructuur. De laatste 10 jaar is nauwelijks een stap vooruit gezet: amateurkunstenaars blijven smeken om creatie- en presentatieplaatsen. Die baksteken zijn dus nodig (én duur). Maar ... er moet m.i. minstens evenveel ingezet worden op coaching van burgers, vrijwilligers en groepen die elke dag poten en oren geven aan cultuur. **Een netwerker die oppikt wat er is, een fixer die versterkend werkt, een spelverdeler die loslaat wat kan. Maatwerk, met respect voor ieders eigenheid.**

Het kantelt

Als we allemaal naar elkaar (of de andere kant) opkijken, gaat het niet vooruit.

Vlaanderen laat haar cultuurbeleid sinds 2016 bewust los maar worstelt met haar toekomstige rol. Enkel nog monitoren? Toch lichtjes aansturen? Delegeren naar landelijke organisaties? Of eerder coachend optreden, maar vanuit welke autoriteit dan? Lokale besturen willen dan weer wel, maar kunnen niet altijd. De economische context zit niet mee wat al eens resulteert in lager ingeschaalde cultuurwerkers. Bovendien zijn vele gespecialiseerde bruggenbouwers (cultuurbeleidscoördinator) vervangen door vrijetijdsambtenaren die veel balletjes tegelijk in de lucht houden. Respect! Toch ook dit: op de kruisverbindingen zit vaak vernieuwing, maar niet zonder je eigen vak en veld door en door te kennen...

Alle blikken zijn nu op het nieuwe tussenniveau gericht: de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden cultuur. Zij vormen een unieke verbinding, tussen lokaal en Vlaams. Zij belichamen de droom van opschaling, een impact die ze komende jaren graag willen bewijzen. Zullen zij erin slagen de losse eindjes aan elkaar te knopen door sterk inhoudelijk samen te werken? Weten zij lokale krachten te bundelen zodat niet iedereen het warm water moet uitvinden? Zorgen ze voor de broodnodige doorstroom aan relevante

informatie zowel topdown als bottom up? **IGS'en maken sinds kort deel uit van een fragiel cultureel radarwerk waarbij alle tandwielletjes vlekkenloos in elkaar dienen te haken om snelheid te maken of van richting te veranderen.** Geef dit systeem (mèt inbegrip van de lokale sterkte) alle kansen om cultuurmakers boven zichzelf te laten uitstijgen. Ik meen het, in naam van de 2 miljoen Vlamingen die in de vrije tijd aan kunst doen!

In antwoord op de song 'Small town' (Lou Reed) -
[Ik 'ben' de wereld rondom mij](#)

Elke Verhaeghe
Stafmedewerker De Federatie

